

Rep: Spuneți în raport că evaziunea fiscală este aproape sistemică în România. Aș vrea ca pentru publicul general să ne explicați ce înțelegeți dvs. ca și Consiliu Fiscal prin această evaluare?

Bogdan Cozmâncă: Înainte de toate, este foarte important să distingem între **evaziunea fiscală**, care reprezintă sustragerea ilicită de la plata taxelor și impozitelor, și **evaziunea fiscală legală** (engl. tax avoidance), prin care contribuabilii utilizează procedee licite, determinate de erori sau inadvertențe de reglementare, pentru neplata taxelor și impozitelor.

Legat de dimensiunea sistemică a evaziunii fiscale, putem comenta cel puțin două elemente care îndreptățesc această evaluare:

(1i) **nivelul sarcinii fiscale în România este printre cele mai scăzute din UE**, iar acest lucru poate fi remarcat din statisticile privind sectorul fiscal produse de instituții interne și externe. Astfel, publicația Taxation Trends a Comisiei Europene arată că România este pe ultimele locuri în UE la taxarea proprietății (loc 23 din 27, cu 0,6% din PIB), taxarea consumului (loc 26 din 27, cu 10% din PIB), taxarea muncii (locul 25 din 27, cu 11,4% din PIB), taxarea capitalului (locul 22 din 27, cu 5,4% din PIB), taxarea poluării și poluatorilor/resurselor (loc 25 din 27, cu un nivel apropiat de zero al acestor taxe).

Pe total venituri fiscale raportul plasează România pe locul 26 din 27 (cu 26,9% din PIB) – cel mai redus nivel cu excepția Irlandei (care are un regim fiscal „preferențial”) – ceea ce demonstrează că sistemul fiscal din România are probleme structurale.

Aceste probleme structurale sunt determinate de un nivel mic al **ratelor de taxare** (spre exemplu, rata implicită de taxare a consumului este de 14,6%, ceea ce ne plasează, în rândul statelor membre ale UE, pe locul 26 din 27, iar rata de taxare implicită a muncii este de 30,5% – locul 23 din 27), de **o evaziune fiscală amplă și de o evaziune fiscală legală**.

Argumentul cel mai simplu pentru demonstrarea evaziunii fiscale rezidă în comparația cu Bulgaria. Statul vecin are o rată de taxare implicită a consumului de 19% (peste nivelul de 14,6% în România), dar veniturile din taxarea consumului sunt de 12,9% din PIB (față de 10% din PIB în România) – eficiență relativ egală. Totuși, la TVA, publicația de specialitate a CE arată că România are un gap de TVA (practic, procentul de neîncasare raportat la baza teoretică de taxare) de 36,7% în 2021 (ultimul an de analiză) – de departe cel mai mare ecart/gap de încasare (relativ) din UE27 (Bulgaria având un gap de 4,9%, apropiat de media UE27 de 5,3% și egal cu mediana UE27). Este de menționat că Polonia are un gap de TVA de 3,3%, Ungaria, de 4,4%, iar Cehia, de 7%. În termeni absoluți, raportul semnalează (pag. 24) că se pierde 8,996 mld. euro (atât prin evaziune fiscală, cât și prin evaziune fiscală legală/neaplicare a regulilor), al doilea cel mai mare nivel absolut de neîncasare – după Italia, cu 14,6 mld. euro (dar cu o economie cu un PIB de cca. 7-8 ori mai mare decât România – Italia având în 2021, conform AMECO, un PIB de 1,821 trilioane euro, iar România, de 0,241 trilioane euro).

La evaziunea în privința TVA, Consiliul Fiscal a avut, în publicații succesive, casete dedicate și evaluări ale diverselor programe de combatere a evaziunii fiscale (prin digitalizare) în țări din CEE, e.g., Bulgaria, Polonia – care justifică și gap-urile de TVA mult mai mici decât cel aferent României.

La impozitarea muncii, ratele implicite de taxare sunt 24,9% în Bulgaria și 30,5% în România, cu venituri de 10,4% din PIB în Bulgaria și 11,4% în România (rata implicită de taxare mai mare cu 22,5% în România față de Bulgaria și încasări mai mari cu doar cca. 10%).

La impozitarea capitalului – deși taxele sunt relativ similare –, Bulgaria încasează 7,8% din PIB, iar România, doar 5,4% din PIB. Este de remarcat că, în Bulgaria, impozitarea capitalului și a muncii aduc 7,8% vs. 10% din PIB (78% reprezintă taxarea capitalului din taxarea muncii), iar, în România, discrepanța este mai mare, 5,4% vs. 11,4% (taxarea capitalului este mai puțin de jumătate (47%) din taxarea muncii). Această diferență este determinată, mai degrabă, de o evaziune fiscală legală, asociată unei legislații foarte slabe în domeniul taxării companiilor, plină de lacune și dominată de excepții – așa cum demonstrează și studiul Consiliului Fiscal.

În plus, (i) printr-o formă de evaziune fiscală legală, determinată de erori/inadvertențe de reglementare, firmele pot deconta (aproape) orice pe costuri – RO are consumul intermediar în euro per capita la un nivel incredibil în UE27, (ii) din valoarea adăugată brută, egală cu producție minus consum intermediar, „capitalul” ia (ca remunerație) 50-60% cu toată ajustarea venitului mixt, (iii) la impozitarea capitalului, suntem pe locul 22 în UE (cu 5-6% din PIB), iar la impozitarea muncii angajatului, pe locul 9, cu 11-12%. Cu aceste facilități, fără cerințe de capital minim (pentru companii), în economia românească sunt puține firme bancabile (cca. 9 mii din 700 mii, deci cca. 1,3%; multe din acestea sunt firme străine), iar Raportul de Stabilitate Financiară al BNR identifică un necesar de capitalizare (raport decembrie 2023, pag. 34) de 138,8 mld. lei. Toate acestea arată că, fără restricții bugetare „tari”, firmele românești nu acumulează capital, în ciuda facilităților de care au beneficiat și beneficiază în ultimii 30 de ani (de la reglementări contabile, regimul întreprinderilor, fiscale etc.). Legi care cer recapitalizarea economiei reale (conform unei recomandări a Comitetului Național pentru Supravegherea Macroprudențială) nu au fost adoptate încă, deși sunt depuse spre adoptare de foarte mulți ani.

(1ii) **evaziunea fiscală**, atât cea care încalcă legile, cât și cea care doar folosește lipsurile acestora, **este evidențiată, sub aspectul unei legislații fiscale deficitare, unor proceduri ineficiente (ale ANAF), precum și lipsei digitalizării**, de numeroase rapoarte ale instituțiilor internaționale. Putem enumera:

- raportul OECD din martie 2024, care menționează „Romania must raise more tax revenue with less distortion to economic activity. Much of government revenue comes from distortive taxes on wages. High social contribution rates deter lowskilled workers from formal employment in a country with a large grey economy and widespread tax evasion”.
- Banca Mondială a realizat în cadrul PNRR un raport privind sistemul fiscal – ce ar trebui să ghidze reforma acestuia (și jaloanele din PNRR pe acest domeniu). Raportul afirmă „Acest raport examinează principalele cadre de politică fiscală din România, evaluează principalele provocări în materie de politică fiscală și prezintă un pachet de recomandări de reformă pentru a crește veniturile fiscale, sporind în același timp eficiența și echitatea”; eficiența și echitatea implicând, totodată, cu un sens mai general, noțiunea de evaziune fiscală. Raportul propune și reformarea sistemului fiscal-bugetar, inclusiv reforma legislației și instituțiilor, realizând și calcule privind impactul măsurilor.
- FMI are două studii privind reforma taxării în România, publicate în 2022. Toate documentele FMI recente (comunicatul în urma vizitei din România, din 1 februarie 2024) încep, la partea de politici prioritare, cu reforma sistemului fiscal – evaziunea, cadrul legislativ lax, procedurile deficitare, lipsa digitalizării fiind preocupări constante în publicațiile acestei instituții.

- Și studiul Consiliului Fiscal demonstrează probleme ale sistemului fiscal care necesită reforme – toate pentru a reduce evaziunea, atât cea care încalcă legile, cât și cea legală care doar folosește părțile slabe/lipsurile acestora.

Măsurile de reformă, recomandate României, sunt trecute în revistă în ultima opinie pe buget a CF, iar evaziunea fiscală este printre principalele probleme identificate.

Sub acest al doilea aspect, „sistemică” nu implică dimensiunea acesteia, ci, mai degrabă, faptul că însăși legislația și instituțiile slabe permit ca evaziunea fiscală, atât legală, cât și ilegală, să prolifereze.